

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK MÜZİKSEL İŞİTME TESTİNİN GELİŞTİRİLMESİ*

DEVELOPMENT OF A MUSICAL AUDITION TEST TOWARD ELEMENTARY STUDENTS

Dr. Elif TEKİN GÜRGEN**

Özet

Bu araştırmanın amacı ilköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin müziksel işitme becerilerini ölçmeye yarayan bir test geliştirmektir. Müziksel işitme becerisi, müziksel beceriler içerisinde en temel beceridir. Ülkemizde müzik eğitimi ile ilgili araştırmalar incelendiğinde çeşitli müziksel işitme testleri kullanılmaktadır ancak geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmış müziksel işitme testine rastlanmamıştır. Testin içerik geçerliği için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Güvenirliğinin saptanması için Kuder-Richardson 20 formülü kullanılmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesi Finesse İstatistik Programı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular, geliştirilen müziksel işitme testinin ilköğretim öğrencileri için geçerli ve güvenilir bir test olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, müziksel işitme becerisi, ilköğretim öğrencileri

Abstract

The aim of the study is to develop musical audition test for the elementary students. Musical audition is the basic skill among musical skills. There are various tests of musical audition but there is no reliability and validity study of these tests. For the content validity, experts' opinions were considered in each item of the test. Kuder-Richardson 20 formula was used for the reliability of the test. Finesse Statistical Program was used for the analyses of data. As a result, musical audition test is a valid and reliable tool to measure musical audition of the elementary students.

Key Words: music education, musical audition skill, elementary students

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi tarafından 14-16 Mayıs 2008 tarihleri arasında düzenlenen I. Ulusal Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

** Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bilimleri Bölümü.

Bir eğitim süreci sonunda öğrencinin davranışlarında değişiklikler olması beklenmektedir. Bu davranışların ne ölçüde değiştiğini değerlendirmek için ölçme araçları kullanılmalıdır. Ölçme sonucu oluşan değerlendirme, uygulanan öğretim programının ne kadar etkili, nitelikli ve yeterli olduğuna dair bilgi vermektedir. Eğer değerlendirme sonunda istenilen davranış değişikliği meydana gelmediyse, verilen eğitim programı ve program doğrultusunda yapılan etkinlikler tekrar gözden geçirilmektedir. Kısaca değerlendirme, verilen eğitim programını daha iyiye götürme çabası sağlamaktadır.

Müziksel beceriler müziksel işitme okuma yazma, şarkı söyleme, çalgı çalma, müziksel yaratma gibi becerileri kapsamaktadır (Uçan,1997:14). Bu beceriler içerisinde en temel olanı müziksel işitmedir. Müziksel işitmenin, müziği sadece hatırda tutmak anlamına gelmediğini savunan Gordon (1985: 34), bu beceriyi 7 aşamada açıklamıştır:

1. Müziğin dinlenmesi,
2. Müziğin nota ile okunması,
3. Müziğin notaya aktarılması,
4. Bir müzik parçasını vokal olarak ya da enstrüman üzerinde ezberden söylenmesi ya da çalınması,
5. Bir müzik parçasının ezberden nota ile yazılması,
6. Müziğin vokal olarak ya da çalgı ile doğaçlanması,
7. Yaratılan müziğin notaya aktarılması.

Holloway (2001:1), müziksel işitme becerisini bir kompozisyon içerisindeki ezgi, form, ölçü, tını ve modları saptama, açıklama ve karşılaştırma olarak tanımlamıştır.

Raebeck ve Wheeler (1970: 138), her türlü müziksel öğrenmenin öncüsünün dinleme olduğunu bir müziksel deneyime katılabilmek ve müziksel gelişimi sağlayabilmek için en önemli duyunun işitme olduğunu belirtmektedir. Onlara göre müziksel işitme;

1. Müziğin içerdiği duyguyu (eğlence, üzüntü, şiddet vs.) hissedebilme,
2. Bu duyunun müziğin içerisinde nasıl verildiğini,
 - a.) Majör ve minör modların,
 - b.) Değişik ritmik örüntülerin,
 - c.) Tiz ve pes seslerin,
 - d.) Hızlı ve yavaş temponun,
 - e.) Legato ve staccatonun,

- f.) Değişik enstrümanların,
- g.) Güçlü ve hafif ifadenin (nüansın) kullanımını fark edebilme,
- 3. Müziğin içerisindeki bazı belirgin melodileri, ritimleri ve değişik çalgıların tını özelliklerini hatırlayabilme,
- 4. Müzikal cümleleri ayırt edebilme,
- 5. Değişik müziksel formları tanıyabilme,
- 6. Notasyon ve müziksel terminolojiyi takip edebilme becerilerini kapsamaktadır.

Bilen (1995: 15)'e göre, sesleri uzunluk-kısalık farklarına göre ayırt etme, çalınan bir ritmik motifi yineleyebilme, farklı ritmik motiflerden oluşan seçenekler arasından bilinen ezgi ya da tekerlemenin ritmini bulma, bir şarkının ritmik yapısını bularak ritmik yazısı ile yazabilme gibi çalışmalar müziksel işitme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler arasında sayılmaktadır.

Taylor (1987: 243)' a göre ilköğretim çağındaki çocukların tonal ve ritmik örüntüleri taklit etme, sürelerde oluşan değişimleri algılama, ritmik örüntüleri bellekte tutabilme ve transpozisyon yetenekleri gelişmektedir. Bu dönemde ritmik örüntüleri bellekte tutma zaman ve hareket alanı algılama becerilerinin gelişimine bağlıdır. Bu dönemin önemli bir gelişim olgusu da ölçü sisteminin bir düzenlilik olarak algılanmasıdır. 5, 9 ve 13 yaşlarındaki çocuklarla yapılan bir çalışma ezgisel belleğin, ölçü algılama becerisinden önce gelişmeye başladığını ortaya koymaktadır. Tonal bellek ise 8 ve 9 yaşları arasında en büyük gelişimini yaşamaktadır. Ezgisel algılamanın temeli olan ses yükseklikleri arasındaki farkları algılayabilme becerisi 6-9 yaşları arasında en önemli gelişimini yaşarken, hız değişimlerinin algılanması da 7-9 yaşları arasında gelişmektedir.

UK Secondary Examinations Konseyi, müziksel işitme ile ilgili şu becerilerin gelişmiş olması gerektiğini belirtmektedir:

1. Hazır bulunuşluk,
2. Odaklanma,
3. Ayırt etme,
4. Bir müziksel metni takip edebilme,
5. Tanımlama,
6. Yorumlama ve açıklama,
7. Analiz etme ve sentezleme,
8. Tahmin yürütme,
9. Değerlendirme (Durrant ve Welch, 1995: 70-71).

Hufstader (1977)'a göre çocukların müziğin elemanları ile ilgili algısal ve bilişsel yeteneklerini kullanmalarının önemi büyüktür ancak sınıfta dinleme etkinliklerinin bazen etkili olamadığı gözlenmektedir çünkü çocukların dinleme sırasında ne duyduklarını ölçen pek az değerlendirme aracı bulunmaktadır (Rentz, 1992: 185).

Nota bilmeyen ya da nota öğrenimi henüz tamamlamamış, müzik terimlerini ve kullanım yerlerini henüz öğrenmemiş olan küçük yaşta çocukların müziksel işitme becerilerini ölçebilen testlerin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu tür testlerde bazı müzik terimleri yerine çocukların anlayabileceği sözcükler kullanılması, okuma yazma bilmeyen çocuklarda terimlerin resimlerle sembolize edilmesi gibi teknikler ölçmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada geliştirilen müziksel işitme testi nota okuma, yazma gibi üst düzey müziksel bilgi ve beceri gerektirmeyecek, her yetenek düzeyindeki çocuğun rahatlıkla cevaplayabileceği sorulardan oluşturulmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Maddelerin Oluşturulması

Müziksel İşitme Testinin oluşturulma aşamasında Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programındaki hedef ve davranışlar incelenmiş, konu ile ilgili literatür taranmış ve testin 4 alt ölçekten oluşmasına karar verilmiştir.

Daha sonra her bir alt ölçekle ilgili toplam 21 tane hedef davranış içeren bir belirtke tablosu oluşturulmuştur. Her hedef davranış için kolay ve zor olarak en az iki en çok üç madde hazırlanarak toplam 50 soruluk bir soru havuzu oluşturulmuştur. Aşağıda her bir alt ölçek için hazırlanmış örnek hedef davranışlar yer almaktadır.

Tablo 1

Alt Ölçeklerle İlgili Örnek Hedef Davranış ve Maddeler

Alt Ölçekler	Hedef Davranışlar	Maddeler
Ses Yüksekliği	Çalınan seslerden en tiz olanı seçenekler arasından bulma, işaretleme.	Dinleyeceğiniz üç sestene en <u>ince</u> olanı kaçınıcıdır? a.Birincisi b.İkincisi c.Üçüncüsü
Ezgisel	Ritmik aynı olmak koşuluyla, çalınan benzer yapıda üç farklı ezgi içerisinden önceden bilinen bir şarkıya ait doğru ezgiyi bulma.	“İstiklal Marşı”na ait dinleyeceğiniz ezgilerden hangisi doğrudur? a.Birincisi b.İkincisi

		c.Üçüncüsü
Ritimsel	Ritmik motiflerden oluşan seçenekler arasından farklı olanı bulma, işaretleme.	Dinleyeceğiniz üç ritmik motiften hangisi <u>farklıdır</u> ? a.Birincisi b.İkincisi c.Üçüncüsü
Tınısal	Ezgiye eşlik yapan çalgıyı diğer eşlik çalgılarından ayırt etme. (Aynı ezgiye her defasında farklı çalgılarla eşlik edilen parçalar içerisinde istenilen eşlik çalgısını bulma)	Dinleyeceğiniz üç müzik parçasından hangisinde üflemeli çalgı duyulmaktadır? a.Birincisi b.İkincisi c.Üçüncüsü

Sorulardaki ezgi, ritm ve çalgı tınılarını öğrencilere kolayca dinletebilmek için stüdyo ortamında Q base programı kullanılarak sorular cd'ye aktarılmıştır.

Testin “İçerik Geçerliliği” için 7 uzmanın görüşüne başvurulmuştur. (Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı'ndan 2 doktora öğrencisi, Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı'ndan 2 öğretim üyesi, Müzik Bilimleri Bölümünden 1 öğretim üyesi ve ilköğretimde çalışan 2 müzik öğretmeni).

İçerik geçerliliği, ölçme aracında bulunan maddelerin ölçme amacına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediği sorunu ile ilgili olup “uzman görüşü” ne göre saptanmaktadır (Karasar, 2002:151).

50 soruluk test, uzman görüşleri de dikkate alınarak denemeye hazır biçime getirilmiştir.

Deneme Formunun Uygulanması

Sorular, Vasıf Çınar İlköğretim Okulu, Takev Alman Kültür ve Eğitim Vakfı İlköğretim Okulu ve İnönü İlköğretim okullarında önceden müzik dersi görmüş 196 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisine uygulanmıştır.

Her bir soru dinletilmeden önce araştırmacı tarafından açıklamalar yapılmıştır. Testin 38 maddesi, sınıfta toplu halde cd çalardan dinletilerek uygulanmıştır. 12 maddesini ise araştırmacı, öğrencileri teker teker boş bir sınıfa alarak soruları onlara doğrudan yönelterek uygulamıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümümlenmesi Finesse İstatistik Programı ile gerçekleşmiştir. Araştırmada güvenilirliğin saptanması için Kuder-Richardson 20 formülü kullanılmıştır. İçsel tutarlılığın güvenilirliğini belirlemek için en sık kullanılan yöntemlerden birisidir (O'Conner, 1993; Gürsakal,2001; Ercan ve Kan, 2004). Yöntem, tüm maddelerin birbirleriyle ve ölçeğin tamamıyla iç tutarlılığını tahmin etme üzerine kuruludur (Gay, 1985; Ercan ve Kan, 2004). Yöntem, ölçekteki tüm maddelerin aynı değişkeni ölçtüğü varsayımına dayanır. Bu formül, doğru cevaplandırılan maddelere 1 puan, yanlış cevaplandırılan ya da boş bırakılan

maddelere 0 puan verilerek uygulanmaktadır (Tekin, 2004: 64). Çoktan seçmeli sorularda her şıkka ayrı puan verilmesinin nedeni yanlış işaretlemelerin en çok hangi şıkta meydana geldiğini görmek ve çeldirici şıkları tekrar gözden geçirmektir.

Testin oluşturulmasında Madde güçlük indisi ile madde ayırıcılık gücü indisinden yararlanılmıştır. Değeri sıfır ile +1,00 arasında değişen “Madde Güçlük İndisi”, maddeye doğru cevap verenler sayısının gruptaki toplam öğrenci sayısına oranıdır. Testi yanıtlayan üst ve alt gruplardaki hiç kimsenin doğru cevaplayamadığı bir maddenin güçlük derecesi sıfır, herkesin doğru cevaplandığı bir maddenin güçlük derecesi +1,00 olmaktadır (Tekin, 2004: 246,247). “Madde Ayırıcılık Gücü İndisinde” ise testteki herhangi bir maddeye üst grupta doğru cevap verenler sayısının, alt grupta doğru cevap verenler sayısından büyük olması beklenir. Bu fark ne denli büyük olursa testin bütünü ile madde arasındaki korelasyon da o denli yüksek olmaktadır (Tekin, 2004: 248). Madde ayırıcılık gücü indisi kesin olmamakla beraber şöyle değerlendirilebilir:

0,40 ve daha büyük: Çok iyi bir madde.

0,30 – 0,39: Geliştirmek için üzerinde düşünülebilecek iyi bir madde.

0,20 – 0,29: Genel olarak düzeltilmesi ve geliştirilmesi gerekli olan maddelerdir.

0,19 ve daha küçük: Çok zayıf maddeler. Böyle maddeler, eğer düzeltmelerle geliştirilemiyorsa testten kesinlikle çıkarılmalıdır (Tekin, 2004: 249; Ebel, 1965:364).

BULGULAR VE YORUMLAR

50 maddeden oluşan öndeneme testinin ilk analizinde elde edilen sonuç Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öndeneme Formunun Analizi

N	Madde Sayısı	KR-20 Güvenirlik Katsayısı
196	50	0,77

Yapılan ilk analizde madde güçlük indisi ve madde ayırıcılık gücü indisi düşük çıkan 18 madde testten çıkartılmıştır. Tablo 3’ de testten çıkarılan maddeler ve değerleri yer almaktadır.

Tablo 3*Testten Çıkarılan Maddeler ve Yük Değerleri*

Madde No	Madde Güçlük İndisi	Madde Ayıricılık Gücü İndisi
2	0.67	0.19
8	0.73	0.25
9	0.58	0.19
10	0.59	0.20
12	0.27	-0.07
13	0.94	0.25
21	0.33	0.26
24	0.53	0.22
26	0.37	0.25
31	0.54	0.30
33	0.44	0.24
35	0.38	0.24
36	0.65	0.23
39	0.92	0.14
44	0.94	0.21
45	0.93	0.25
46	0.84	0.23
47	0.86	0.14

Tablo 3’de ayırıcılık gücü düşük olan maddeler testten çıkartılarak ve her hedef davranışı temsil eden en az bir maddenin teste kalması sağlanarak oluşturulmuş maddeler yer almaktadır.

Kalan maddelerle yapılan ikinci analizden elde edilen sonuç Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4

Nihai Testin Analizi

N	Madde Sayısı	KR-20 Güvenirlik Katsayısı
196	32	0,78

Yapılan ikinci analizde elde edilen madde güçlük ve madde ayırıcılık gücü indisleri Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo5

İkinci Analiz Sonrasında Elde Edilen Madde Yük Değerleri

Madde No	Madde Güçlük İndeksi	Madde Ayırıcılık Gücü İndeksi
1	0.79	0.31
3	0.31	0.26
4	0.50	0.51
5	0.56	0.38
6	0.34	0.40
7	0.81	0.27
11	0.57	0.31
14	0.93	0.26
15	0.86	0.28
16	0.67	0.41
17	0.79	0.28
18	0.56	0.39
19	0.40	0.41
20	0.37	0.45

22	0.19	0.32
23	0.21	0.47
25	0.37	0.21
27	0.70	0.38
28	0.87	0.29
29	0.88	0.29
30	0.83	0.34
32	0.62	0.37
34	0.64	0.42
37	0.74	0.33
38	0.83	0.30
40	0.73	0.49
41	0.47	0.53
42	0.47	0.45
43	0.88	0.27
48	0.58	0.50

Testteki soru sayısının azlığı güvenilirliği etkileyeceğinden (Tekin, 2004: 67), testten daha fazla soru çıkartılması yoluna gidilmemiştir. Ancak bazı sorular ve seçenekleri üzerinde değişiklik yapılmıştır. Böylece “Müziksel İşitme Testi” 30 maddelik son halini almıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Müzik eğitiminde işitme becerisinin geliştirilmesi kadar bu becerinin ölçülmesi de oldukça önemlidir. Müzik öğretmenlerinin müziksel işitme becerisini geliştirmek için derslerde kullandıkları etkinliklerin gerçekten bu beceriyi geliştirip geliştirmedeğini saptamak için geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış testlere gereksinim duyulmaktadır.

Bu araştırmada yapılan analizler sonucunda testin güvenilirlik katsayısı 0.78 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ilköğretim öğrencilerinin müziksel işitme becerilerini ölçmek için geliştirilen müziksel işitme testinin geçerli ve güvenilir bir test olduğunu göstermektedir.

Geçerlik ve güvenilirliği saptanan bu müziksel işitme testinin müzik öğretmenlerine ve bu alanda araştırma yapacak olan müzik eğitimi araştırmacılarına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu alanda çalışanlara farklı yaş grubu ya da farklı eğitim düzeyindekiler için müziksel işitme testleri geliştirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Bilen, Sermin (1995) *İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi ve Güdüsel Süreçler Üzerindeki Etkileri*, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Durrant, C.; Welch G. (1995) *Making Sense of Music*, London: Cassel Education
- Ercan, İlker; Kan, İsmet (2004) “Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik”. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 211-216.
- Gordon, Edwin (1985) “Research Studies in Audiation:1”. *Bulletin Council for Research in Music Education*, sayı 84, fall, syf.34-50.
- Holloway, Martha Snead (2001). *The Use of Collaborative Action Learning to Increase Music Appreciation Students' Listening Skills*. Doktora Tezi. Utah Üniversitesi.
- Karasar, Niyazi (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 11. Baskı, Ankara: Nobel yayınları.
- Raebeck, Lawrence; Wheeler, Lois (1970). *New Approaches to Music in the Elementary School*, New York: Brown Company Publishers,
- Rentz, Earlene (1992) “Musicians' and Nonmusicians' Aural Perception of Orchestral Instrument Families”, *Journal of Research in Music Education*, sayı 40, no.3, syf. 185-192.
- Taylor, Donald Mount (2004). *Beating Time Refining Learned Repertoire for Percussion Instruments in an Orff Ensemble Setting*. Doktora Tezi, Texas Austin Üniversitesi.
- Tekin, Halil (2004). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, 17. Baskı, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Uçan, Ali (1997) *Müzik Eğitimi (İkinci Baskı)* Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları

EK *

1. Dinleyeceğiniz üç sestem en tiz (ince) olanı kaçınıcıdır?
a.)Birincisi b.)İkincisi c.)Üçüncüsü
2. Dinleyeceğiniz üç sestem aynı olan ikisi hangileridir?
a.)Birincisi ve ikincisi
b.)Birincisi ve üçüncüsü
c.)İkincisi ve üçüncüsü
3. Dinleyeceğiniz ezgi(melodi) hangi yöne doğru gitmektedir?
a.)Pes (Kalın) seslere doğru
b.)Tiz (ince)seslere doğru
c.)Hiçbiri
- 4.Dinleyeceğiniz ezgilerden hangisi “İstiklal Marşı”nın ezgisine en çok benzeyendir?
a.)Birincisi b.)İkincisi c.)Üçüncüsü
- 5.Dinleyeceğiniz üç sestem en uzun olanı kaçınıcıdır?
a.)Birincisi b.)İkincisi c.)Üçüncüsü
6. Dinleyeceğiniz üç ritmik kalıptan hangisi farklıdır?
a.)Birincisi b.)İkincisi c.)Üçüncüsü
7. Dinleyeceğiniz üç ritmik kalıptan hangisi “Yaşasın Okulumuz”(Daha Dün Annemizin) adlı şarkıya aittir?
a.)Birincisi b.)İkincisi c.)Üçüncüsü
8. Dinleyeceğiniz üç çalgı sesinden hangisi üflemeli bir çalgıdır?
a.) Birincisi b.)İkincisi c.)Üçüncü

* Müziksel İşitme Testinin 8 maddesi örnek olarak verilmiştir.